No. 48 Vrijdag 29 November 1907 7de Jaargang

Het Koloniaal Weekblad

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

Orgaan der Vereeniging

Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang.

Oost en West

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . . . „ 4.—
Afzonderlijke nummers . . . . . „ 0.05

Prijs der Advertentiën:

Per regel . . . . . f 0.15
Bij plaatsing van 500 regels . . . . . „ 0.12½
„ „ „ 1000 „ . . . . . „ 0.10

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: 7a Heerengracht, Den Haag.
Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.
Voor Advertentiën tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO", AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, Telefoon 4424, beiden Den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is
Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het vorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f1.50 tot f5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f2.50).

Zij die f5. of meer contribueeren of een gift in één schenken van f100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen.

I. Van Boeatan:

De werkelijk fraaie **St. Nicolaas-étalage** van Boeatan, **Heulstraat 19**, onze perman. tentoonstelling,met gelegenheid tot koop en nabestelling van O.- en W.-Indische kunstnijverheid- en huisvlijtartikelen, noodt tot een bezoek, zelfs al komt men alleen om er een kijkje te nemen. In 't groote voorlokaal zijn op den in hoefijzervorm gerangschikte tafels allerlei voorwerpen smaakvol uitgestald, die het nauwkeurig bezien wel waard zijn, vooral als men daarbij bedenkt, dat alles handwerk is. De fijne batiks en mooie weefsels, in den vorm van kleedjes, loopers, kussens, taschjes en wat niet al voor dagelijksch gebruik; de matten, doozen en manden van kunstig vlechtwerk, de gedreven en geciseleerd koperen voorwerpen, de kanten, de gouden en zilveren sieraden, het lederwerk, te veel om alles hier op te noemen, vragen alle uw aandacht. Komt en ziet en zegt het voort.

Voor deze gelegenheid zijn de lokalen — ook de theesalon achter — behalve van 10—6, tevens iederen avond van 7—9 uur open.

II. Van de Vereeniging „Moederland en Koloniën":

Openbare Algemeene Vergadering, op Maandag 2 Decemb. 1907 in het *Zuid-Hollandsch Koffiehuis te 's-Gravenhage*, des avonds te 8 uur.

Agenda:

1. Benoeming van eene commissie van twee leden, en hunne plaatsvervangers, voor het nazien van de rekening en verantwoording over het jaar 1907.

2. Voordracht van den heer Dr. J. H. F. Kohlbrugge te Utrecht over: Psychologische Koloniale Politiek.

De bedoeling van den inleider is te betoogen, dat **elke bestuursmaatregel moet zijn in overeenstemming met het karakter en den toestand van ontwikkeling der bevolking. De in Europa opgedane ondervindingen kunnen ons dan ook niet dienen als gids.**

Bij deze beschouwingen zal speciaal gelet worden op de laatste verslagen der „Mindere welvaart-commissie": De Economie van de desa in de residentiën Batavia en Bantam.

Gelegenheid tot debat.

Namens het bestuur:
De Secretaris der Vereeniging:
J. L. SWART,
Stephensonstr. 23.

Voor introductie, welke ook op den avond zelven kan geschieden, gelieve men zich te wenden tot den secretaris.

Koloniale praatjes.

De West-Indische begrootingen in de Tweede Kamer.

In hare vergadering van Zaterdag 16 en Maandag 18 dezer nam de Tweede Kamer de, op de begrootingen voor Suriname en Curaçao voor het dienstjaar 1908 betrekking hebbende wetten aan en werd tevens goedkeuring verleend op de koloniale verordening omtrent het aangaan van een leening, ten behoeve van de doortrekking van den spoorweg tot Dam. Voor velen, die in Suriname's toekomst belang stellen en die doortrekking in gevaar gebracht achtten, zal de sanctie, door de Tweede Kamer aan het betrekkelijk leeningsplan verleend, eene aangename verrassing zijn geweest.

De spoorweg tot Dam zal er dus komen, waardoor de verdere ontwikkeling der voor de kolonie zoo belangrijke goud-industrie binnen 't bereik der mogelijkheden wordt gebracht, zij het ook, dat wij niet kunnen nalaten het te betreuren, dat voor die doortrekking onzes inziens uit zuinigheid, die de wijsheid bedriegt, werd afgezien van het oorspronkelijk plan eener vaste brug bij het eerste eindpunt Kadjoe, en de verbinding tusschen het nu zoo goed als geheel aangelegde deel van een spoorweg en de nieuw aan te leggen sectie door middel van een kabelspoor zal worden bewerkstelligd. Wij erkennen echter de moeilijkheid voor de wetgevende macht in het moederland om, nu de Koloniale Staten op de, door het bestuur der kolonie aangevoerde gronden — zuinigheid en voldoening in de behoeften van 't in de eerste rij van jaren te wachten verkeer — het gewijzigde plan goedkeurden, dat onzes inziens een rem schijnt op te leveren voor eene anders toch ook niet buiten het bereik der mogelijkheden gelegen buitengewone ontwikkeling van de goudindustrie.

Voor de debatten over de Surinaamsche begrooting en wat daarmede samenhangt, werd de hoofdschotel geleverd door het, ten opzichte van die begrooting voor het eerst in toepassing gebrachte stelsel der leeningen op korten termijn, en de quaestie der centrale suikerfabriek.

Wat het eerste onderwerp aangaat, moet men wel toegeven, dat voor het, tegen dat stelsel aangevoerde bezwaar van den afgevaardigde Patijn veel te zeggen valt, die meende, dat 't aanleiding zou geven tot het uitzetten der gewone uitgaven. We hebben hier al eens er op gewezen, hoe van bestuurswege in deze kolonie telkenmale aanleiding wordt gevonden tot verhooging der toch reeds zeer hooge eigenlijke bestuursuitgaven, door uitbreiding van personeel of verhooging van inkomsten, waarbij het gewone feit zich voordoet, dat eene verhooging in dezen of genen dienst weer aanspraken wekt elders, waaraan dan uit billijkheidsmotieven zoo gauw mogelijk wordt voldaan. En waar de neiging van de Koloniale Staten om zich tegen zulke, in de bestaande omstandigheden — het drijven op een subsidie van het moederland — te veroordeelen uitzetting van uitgaven te verzetten, zich weinig krachtig betoonde, vreezen wij, dat het gemak om zich voor buitengewone uitgaven de noodige gelden te verschaffen wel eens aanleiding zou kunnen geven tot het door den afgevaardigde Patijn gevreesde resultaat — ongewenschte stabiliteit in het subsidie en uitzetting der streng huishoudelijke uitgaven —, tenzij telkenmale, wanneer de behoefte aan zulk eene leening zich voordoet, zoo Koloniale Staten als de wetgevende macht in het moederland strenge controle oefenen op de huishoudelijke uitgaven der kolonie in den engeren zin des woords. Wij meenen, dat ook bij deze begrooting zulke contrôle zich meer dan 't geval was had kunnen doen gevoelen, zij 't ook, dat wellicht slechts kleine bedragen zich voor het snoeimes leenden — men vergete echter niet, dat ook in Suriname op het eene veelal het andere volgt.

Ten aanzien van het thans, tengevolge van het advies der permanente commissie voor de Brusselsche suikerconventie opgegeven plan tot oprichting eener centrale suikerfabriek, werd door den afgevaardigde Van Doorn de meening geopperd, dat het denkbeeld wel degelijk voor uitvoering vatbaar was, waar de Conventie zich slechts tegen het toekennen van premiën zou richten, waaronder zelfs indirect niet elke maatregel ten behoeve eener suikeronderneming kan worden gebracht. Waar minister Fock ten aanzien van dit punt de mededeeling bevestigde, welke wij onlangs aan O n z e W e s t ontleenden, betreffende de waarschijnlijkheid der oprichting van eene centrale fabriek, zonder steun van gouvernementswege, hopen wij, dat de zaak aldus tot stand zal komen. Zal echter de toezegging van den Minister, om de opmerkingen van den heer Van Doorn alsnog ter kennisse te brengen van den Nederlandschen gedelegeerde ter conventie, zoodat deze wellicht zijn oordeel wijzigt, geen aanleiding geven tot een tijdelijk opschorten der particuliere plannen? Wanneer nu maar het vooruitzicht op de mogelijkheid alsnog van gouvernementssteun en een daarop eventueel gevolgde teleurstelling hier geen roet werpt in het, naar 't schijnt reeds zoo goed als gereed zijnde potje.

Overigens leverden de debatten over de Surinaamsche begrooting weinig, dat de bijzondere aandacht verdient op. Terecht werd gewezen op het toenemend opiumgebruik in de kolonie en werden de daartegen beraamde middelen goedgekeurd, waarbij de afgevaardigde Van Kol er de aandacht op vestigde, dat ook de strijd tegen den alcohol, die naar men weet, in de kolonie ook een noodlottige rol vervult, niet behoort te worden vergeten, en werden verschillende maatregelen in het belang der bevolking zoo in economisch opzicht als uit hygiënisch oogpunt bepleit, welke alle naar wij hopen tot hun recht zullen komen, naar gelang de kolonie er met wat in haar belang werd verricht zich geleidelijk weer bovenop zal hebben gewerkt.

Wat de debatten over de Curaçaosche begrooting aangaat, mocht minister Fock met genoegen constateeren, dat men algemeen wil voortgaan met de bevordering van gouvernementswege van den landbouw. Gaarne hadden zeker velen gezien, dat krachtiger dan thans geschiedde ware aangedrongen op aanmoediging tevens der hoedenvlechtindustrie.

Ook de quaestie-Godden kwam dit jaar natuurlijk weer ter sprake en werd hierop door den Minister een zeker voor velen nieuw licht geworpen door de opmerking, dat men niet moest vergeten, dat het hier een contract tusschen Godden and andere belanghebbenden betreft, zoodat men verkeerd doet dezen alleen de schuld te geven voor het niet hervatten der ontginning van de phosphaatmijnen van Santa Barbara.

Bovendien waarschuwde Minister Fock tegen overschatting der voordeelen, welke voor de kolonie uit die hervatting kunnen voortvloeien. Ten ware de mijnen vrij wel uitgeput zouden zijn, waarvan we tot nu toe niets hoorden, gelooven we met 't oog alleen op wat de koloniale kas uit de opbrengsten trok, te moeten betwijfelen, dat hier van overschatting sprake kan zijn, wanneer men naast 't voordeel, dat honderden handen werk zouden vinden, stelt een niet onaanzienlijk bedrag, dat ter vermindering van het subsidie zou kunnen leiden, dat reeds tot zooveel ontstemming — in de kolonie zelve — aanleiding gaf.

Met genoegen zal men de belofte van den Minister hebben vernomen om, waar ter bevordering van de handelsbelangen consulaire handelsagenten zullen noodig wezen, in die richting werkzaam te zijn.

PERS-KRONIEK.

INHOUD:

„Wekker"-tegengesproken door „Oudgast" in *De Avondpost* en het antwoord der Redactie daarop. — d. K.'s hekeling der Christelijke Standaard-politiek in „*De Groene*", (Weekblad voor Nederland). — Over Celebes in hetzelfde blad. — *De Telegraaf* en *Het Huisgezin* over het regeerprogram v. G. G. van Heutsz.

Nu de behandeling der Indische Begrooting in de Kamer pas geëindigd is, vindt men, als naar gewoonte, weinig betreffende onze Indiën in de Nederlandsche pers. Hier en daar nog een nawerking van het Atjeh-debat, voornamelijk van Wekker's artikelen in De Avondpost, die nu in keurigen brochure-vorm met de desbetreffende Handelingen der Tweede Kamer zijn verschenen, waarvan wij in dank een exemplaar mochten ontvangen.

Zoo richt Oudgast in een ingezonden schrijven eenige opmerkingen en vragen tot Wekker, o.m. zeggende:

„Ik acht het toch niet van belang ontbloot, eenige vragen te stellen ter opheldering en verduidelijking van de actie van beschuldiging zelf, om een juister inzicht te kunnen krijgen."

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Allerlei insinueerende kantteekeningen op de journalen kan men lezen — vanaf begin 1905 — vooral gedurende het medebestuur van overste Van der Maaten.

Wel, dat had ik van dien gezaghebber allerminst verwacht. Is hier frontverandering te constateeren, een: zoo heer, zoo knecht? Maar blijkt niet uit de woorden (ter andere plaatse): „heeft een bivak-commandant zijne soldaten geoefend in zijn geest op te treden en te patrouilleeren", dat ook in het tijdperk v. D. een bivak-commandant humaan kan zijn als hij wil?

Hoe kan W. goede verwachtingen koesteren — ons eene blijvende pacificatie voorspiegelend — van een stelsel, in dit geval het stelsel-Van Heutsz, waar mannen als Van Heutsz en Van der Heijden „slechts tijdelijk door suggestieve werking den toestand beheerschen"? Is dat noemen van den naam van generaal Van der Heijden wel gelukkig en in overeenstemming met W.'s optreden tegen wreedheden? Heeft W. nooit gehoord van het „laten baden van gevangenen" in het tijdperk Van der Heijden? Wat deden al die gerenommeerde patrouille-commandanten uit de school van generaal v. Heutsz met hunne gevangenen (vóór 1905)?

Liepen ook Colijn en Christoffel weg van Atjeh? Colijn, die, met generaal v. H. naar Holland gekomen, toen al genoemd werd als de man voor speciale opdrachten buiten Atjeh; en Christoffel, die door den G.-G. Van Heutsz her en der werd gezonden, buiten Atjeh, als speurder naar hoofden van verzet. En zitten die andere genoemden nu in vredesgarnizoenen hun pijpken te rooken, of gingen zij elders op expeditie, of werden zij als gezaghebbers in andere streken geplaatst? — Van Scheepen, weet ik, dat hij 4 weken geleden... logeerde bij den gouverneur v. D. — Moet, afgezien van andere factoren, niet ook in aanmerking genomen worden, wanneer inderdaad de toestand minder rooskleurig is, dat de Atjeher na eenigen tijd vertrouwd raakt met een stelsel, en de zwakke zijden van leert kennen en daarvan gebruik maakt, na in den beginne op handige wijze ons in den waan gebracht te hebben van een — schijn — succes? Is dit niet al meermalen zoo geweest? En vergeet men niet, dat de Atjeher ook zonder de door ons jarenlang gemaakte fouten, een tegenvoeter is van Boer en Tonkinees en 't dus verkeerd is Transvaal en Tonkin als voorbeelden te stellen?

Ten slotte een algemeene vraag.

Wanneer inderdaad, zooals W. beweert, het projectiel 95 niet deugt, „onmachtig is den vijand buiten gevecht te stellen", waarom eischen de aanvoerders dan niet een ander, dat wel voldoende beschermt? Mij schijnt 't een eerste plicht van een aanvoerder, zijn troepen wèl uitgerust ten strijde te voeren, in dit geval daardoor tevens voorkomende, dat de soldaat, noodgedwongen, tot een ander uiterste vervalt: het gebruik van dum-dumkogels."

De redactie van De Avondpost teekent hierbij als slotwoord aan:

„Zooals reeds in een paar berichten werd medegedeeld, ontvingen wij talrijke brieven naar aanleiding van Wekker's artikelen. De meeste hadden tot doel om aan de vermelde feiten nieuwe toe te voegen: men verhaalde hoe er gewed was om een pot bier, wie het eerst van een paar op eenigen afstand voorbij wandelende Atjehers er een zou doodgeschoten hebben; een ander sprak van het buit maken van „geregistreerde" geweren; een derde wist te verhalen van het dooden van ongewapenden, waarbij dan uit een voorraad achtergehouden wapens voor zoo'n gelegenheid een zeker aantal werd gebeekt; weer een ander spreekt van de onderzoekers, die gezonden worden om persberichten te logenstraffen en waarbij de hoofdgetuigen niet worden gehoord. Enz. enz.

Van tegenspraak alléén het vorenstaand stukje, dat we onpartijdigheidshalve in zijn geheel plaatsen. Wij meenen op dit oogenblik aan Wekker niet het woord te moeten verleenen, teneinde uitgebreide polemiek, die ons in dit stadium der zaak onnoodig voorkomt, te ontgaan."

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

De redactie eindigt, na de verschillende vragen van Oudgast kortelijk beantwoord te hebben, met de woorden:

„Toen een tipje van den dichten sluier over het duistere Dreyfusdrama werd opgelicht, schreef Zola zijn „La vérité est en marche"... al bleef het ook jaren duren eer het volle licht kon doordringen.

Ook wij zijn thans nog niet zóó optimistisch, dat wij de waarheid aanstaande rekenen. Maar wel vertrouwen wij, dat onze Wekker met zijn helaas eentonig getik er in geslaagd is de openbare meening wakker te roepen."

* *
*

In de jongste Groene hekelt iemand, die zich de K. teekent, ongemakkelijk de Christelijke Politiek, met betrekking op het oordeel van De Standaard, over het Atjeh-debat in de Tweede Kamer; hij zegt:

„De Standaard juicht het toe, dat nu, volgens de geruchten, het leger in Indië, in 't bijzonder in Atjeh, zich niet naar den eisch van het Christelijke krijgsrecht gedraagt, deze aangelegenheid in de Kamer ter sprake is gebracht. Zij zou echter gaarne zien, dat dergelijke besprekingen niet ter publieke zitting, maar in Comité-generaal werden gehouden... omdat er lui te vinden zijn, zooals de Engelschen vooral, die er fel op zijn om onzen goeden naam als koloniale mogendheid in verdenking te brengen!

Dat nu dit middel juist de kwaal zou verergeren schijnt het blad niet overwogen te hebben. Wat er in Nederland tot verbetering van een slechten toestand in Indië zou gedaan worden, indien men zelfs door de Tweede Kamer-debatten geheim te houden, het opkomen van een publieke opinie trachtte te belemmeren, laat zich denken.

Geheimhouding van eenig euvel, werkt immers zoo goed als zeker dat euvel in de hand. Terecht wees Het Vaderland hierop, naar aanleiding van het geheimhouden der rapporten aangaande koelie-schandalen. „Wisten toch de planters," zoo zei het blad, „dat hun misbruiken in het moederland bekend en veroordeeld werden, hadden zij gestadig rekening te houden met de publieke opinie, hoe anders zouden hun gedragingen misschien zijn."

Als een practisch voordeel van het in Comité-generaal behandelen, noemt De Standaard dan, het „nog vrijer zijn in het produceeren van zijn bewijzen" — doch bij dat voordeel voegt zich het nadeel, dat de regeering in besloten vergadering nog vrijer zal zijn in het naast zich neerleggen van die „bewijzen" — en deze vrijheid, men weet het, neemt ook in openbare zitting vaak een verbazingwekkende verhouding aan. Waarlijk, dit ééne middel van pressie: het weten van de Regeering, dat, als zij niet ten spoedigste ingrijpt en slechte gedragingen met alle inspanning tracht te voorkomen, behalve het moederland, ook het buitenland haar en met haar de natie, aansprakelijk zal stellen voor de misdrijven, mag in het belang der koloniën, en ook in dat van onze eigen goeden naam, allerminst prijs worden gegeven.

Doch niet om dezen raad van het antirevolutin. blad te bestrijden — gevaar dat hij zal worden opgevolgd is geenszins dreigend — schreven wij het bovenstaande. Bovenal voor het volgende, komende uit Kuypers spreekbuis, ter verdediging van christelijke krijgsrechten, meenden wij de aandacht te moeten vragen.

„Nu is — zoo schrijft het blad — de Minister wel verplicht de houding van ons leger, ook al zijn er gegronde aanmerkingen te maken, zoo goed en zoo kwaad het kan, te verdedigen.

We lazen dit en herlazen het — en stelden ons voor de vrome facie, waarmee zoo iets was neergeschreven door een strijder voor de eere Gods.

De Minister is wel verplicht zoo'n beetje te liegen!

„Dit klemt te meer waar het Oostersche toestanden betreft. Over alle koloniale mogendheden vallen keer op keer klachten, dat ze te wreed tegenover de inboorlingen optreden. Men kent Blunt's aanklacht tegen het Engelsche proces te Denshawai in Egypte, en men weet welke krasse maatregelen nog onlangs door John Morley in Voor-Indië genomen zijn."

Dat wil dus zeggen: Hoor eens, tegenover Oosterlingen, inlanders, zijn alle koloniale mogendheden wel wreed. Denk maar aan Egypte, aan Eng.-Indië, aan de Congo, aan de koelieschandalen... Is het dan niet de plicht van een Minister wreedheid zooveel mogelijk goed te praten?

„Oostersche toestanden gedoogen helaas niet ridderlijk op te treden gelijk in een Europeeschen oorlog. Men staat met enkele duizenden tegenover millioenen. En verloor men ook maar een oogenblik zijn hoog prestige, zoo stond moord op groote schaal voor de deur. Maar juist daarom is 't zoo noodzakelijk, dat de contrôle steeds uitmake, of de maatregelen, waartoe men overging, in strengen zin noodzakelijk waren.

En de contrôle nu is niet op doortastende wijze uit te oefenen, indien men bij het Kamerdebat tegenover onze buitenlandsche belagers onvrij staat door de publiciteit.

Ons leger kan geroepen zijn tot daden, die in Europa ondenkbaar waren. Maar juist dit kan ons leger verleiden om de wet der humaniteit, ook buiten noodzaak, te verzaken.

En daartegen moet van uit Nederland streng en ernstig gewaakt."

„Oostersche toestanden gedoogen helaas niet ridderlijk op te treden." — Neen? Welnu, daarom gij, christelijk mensch, zult gij ganschelijk u onthouden van in het Oosten te gaan vechten — eenvoudig om buit. Want al kennen wij de artikelen van 't christelijk krijgsrecht niet, dat zal dan toch zeker het krijgsrecht van Jezus Christus zijn! geeft dit u op eenigerlei wijs de vrijheid tot onridderlijken strijd?!

En bij deze onridderlijkheid durft gij spreken van uw prestige — een ander woord voor het terrorisme en de wreede machtsuitoefening, waarmee gij u tracht staande te houden, tegenover millioenen, die met het volste recht in hun onafhankelijkheidszin, u een overweldiger, een beul en een roover noemen... het is er wel een prestige naar!

Het gaat hier in 't bijzonder over Atjeh, waar een volk woont, dat het 34 jaar heeft uitgehouden tegen het wapengeweld, naar Jezes Christus' krijgsrecht door u gepredikt. Ook nu weer. Nog verkondigt gij de sinistre waarheid volgens uw systeem: „Ons leger kan geroepen worden tot daden, die in Europa ondenkbaar waren." Ons leger! Ook gij, Christen? Gij wilt dat goedkeuren en bij voorbaat schoonwasschen in plaats van in Christus' naam daartegen te protesteeren?

Mede met het oog op onze buitenlandsche belagers — die van de gruwelen niet mogen hooren — raadt gij aan alleen „noodzakelijke" onmenschelijkheid te plegen. Wie zijn dat, die „belagers"? Naties, die evenals de uwe, en deze onder uwe aanmoediging — nu en dan zwelgen in het bloed, en hun armen vol tasten met het goed van hun naasste... Alsof het karakter van die belagers een ziertje onedeler ware, dan de heidensche zin, die uit uw eigen woorden spreekt!

Waart gij het niet, die zoo iets door en door onchristelijks schrijft, die de Nederlandsche natie gesplitst hebt in Christenen en Paganisten? Welnu, zie hier het Christendom, dat het uwe is: het neemt

het op voor de leugen, het vergoelijkt de wreedheid, doortrokken als 't is van het stuitendste Materialisme en Cynisme. Een Christendom... als ware het door den Satan uitgevonden, een Christendom zonder Idealisme!

* * *

In dezelfde Groene het volgende ingezonden stuk van X over:

Celebes.

„Naar aanleiding van het hoofdartikel in „De Amsterdammer van verleden Zaterdag vergunne u mij eenige woorden ter aanvulling. Daarin wordt gesproken van de overvallen in Celebes, „alweer vergeten". Ja, de verantwoordelijke personen, en helaas ook de publieke opinie, zij vergeten snel... maar vaders, moeders, echtgenooten en vrienden vergeten niet zoo snel. Zij vergeten vooral niet snel, wanneer hun geliefde dooden niet gevallen zijn in een noodzakelijken kamp voor hun vaderland, maar gevallen zijn door de schandelijke onverschilligheid van hooggeplaatsten. U hebt geprotesteerd tegen de onvoldoende voorbereiding van de krijgsoperatiën in Indië, tegen het zenden van handjesvol manschappen op terreinen waar het wemelt van vijanden. Wat de verschrikkelijke overval van 21 Juli te Ramatoli op Celebes betreft, waarbij 11 Europeesche militairen vielen, daar komt iets nog droevigers bij, dat ik niet waag te qualificeeren.

De verantwoordelijke personen hebben hierbij hun verantwoordelijkheid gedekt met... de verklaringen van een kettingjongen. Verschillende Indische bladen, als Javabode, Locomotief enz. wezen er op, dat geen ènkel geloofwaardig getuige aan te halen was om de beweringen van dezen dwangarbeider te staven. Zulk een individu, wie weet om welke reden, hangt een tafereel op van onhebbelijkheid van onze manschappen tegenover de bevolking. Vast staat — uit talrijke particuliere brieven heb ik het kunnen lezen —, dat de officieren van de Celebes-expeditie bijv. geregeld de inboorlingen behandelden, mannen, vrouwen en kinderen, met de geneesmiddelen, die zij bij zich hadden. Maar de verantwoordelijke personen, o. a. Gouv. Swart, die het gouvernement en zichzelf schuil houdt achter dien eenen kettingjongen, zeggen het anders. „De afdeeling was zelve de oorzaak." Let echter wel, dat in het rapport van Z.H.E.G., dat door hem is uitgebracht, na een persoonlijk onderzoek, óók staat „al was dan Maroendoe, het hoofd der bergbevolking, de eigenlijke oorzaak." Welnu, durf ik zeggen, als de vijandige bergbevolking de eigenlijke oorzaak was, welke lafheid geeft dan den verantwoordelijken leiders de gedachte in, zich te verschuilen achter een schandelijke en nog eens schandelijke insinuatie van één enkelen dwangarbeider? Waar is hier nog een grein waardigheid ten opzichte van zichzelf en edelmoedigheid en verschuldigde waarheid tegenover de families der gevallenen?

* * *

Onder den titel van: **Het Regeerprogram van Van Heutsz**, geeft het Roomsch-Katholieke Blad Het Huisgezin een hoofdartikel. De groote vrees van dit blad is, dat 't program weer zal uitloopen op vele en kostbare militaire expedities. Het zegt:

„In dit program komen zeer merkwaardige verklaringen voor, verklaringen, ook waarmee wij ons niet voetstoots kunnen vereenigen, en die, ware de Indische begrooting in de Kamer niet achter den rug, vermoedelijk wel tot gedachtenwisseling aanleiding zouden geven. Thans vertrouwen we, dat in de Eerste Kamer over generaal Van Heutsz' regeeringsprogram wel een en ander zal worden gezegd.

Indien we ons niet vergissen, staan ons, wordt het regeeringsprogram van den gouverneur-generaal nageleefd, nog heel wat expedities te wachten."

De Telegraaf, die dit program ook heeft genoemd, merkte naar aanleiding daarvan op:

„Er zijn in Indië een aantal slechts in naam afhankelijke, zelfbesturende landschappen, waarover wij Hollanders nog slechts weinig te zeggen hebben. De gouverneur-generaal nu wil, dat wij ons ook voortaan zullen gaan bemoeien met de inwendige aangelegenheden van die landschappen. Hij wil „oordeelkundige uitbreiding" van onzen invloed, en wel „langs vredelievenden weg" en zonder „gewelddadig optreden". Dat komt het Katholieke blad te optimistisch voor. Het is mooi gezegd, vindt de redactie van De Telegraaf:

Doch in de practijk, zegt het blad, zal 't in de meeste gevallen op een militaire expeditie uitloopen. Natuurlijk wordt met een vredelievend optreden van onzen kant begonnen, maar de inlanders, die ook van vredelievende inlringers niet gediend zijn, begaan allicht de een of andere daad, waardoor een gewelddadig optreden onzerzijds wordt gemotiveerd, soms zelfs noodzakelijk gemaakt. Ons prestige in Indië is van een zeer teere constitutie, en laten wij de mishandeling van een ambtenaar, ook al was de man beter thuis gebleven, ongestraft, dan is men niet alleen in de streek, waar het voorviel, maar ook elders, alle respect voor ons kwijt. Daarom geldt op dit gebied vooral het „principiis obsta", weersta in het begin.

En waar wij op het oogenblik in alle hoeken van den Archipel met verzet te kampen en verzet te fnuiken hebben, is het vooral thans ongewenscht het aantal expedities buiten noodzaak te vergrooten.

Ook om deze reden van opportunistischen aard, achten wij bedoelde imperialistische passage in het regeer-program van generaal Van Heutsz niet zonder bedenking."

Het Huisgezin critiseert dan nog wat in het regeerprogram omtrent de zending wordt gezegd, en verklaart zich in zake de onderwijsparagraaf bevredigd.

Uit de Oost-Indische Mail.

De jongste mail bracht ons het buitengewone bericht van een

Hagelbui op Java.

23 October omstreeks 4 uur nam. heeft te Buitenzorg een hevig onweer gewoed. Donderslagen volgden elkaar op. Daarna begon het te hagelen, zoowaar geen alledaagsch verschijnsel voor Indië. Groote hagelsteenen kletterden neer en werden gevolgd door een zware regenbui, die tot 's avonds aanhield. Een ware verademing na den snikheeten dag.

De bliksem sloeg o. a. in het gebouw van de algemeene secretarie en wel in de kamer van den 1sten gouvernementssecretaris, die gelukkig niet op het bureau was. De schrijftafel en een deur werden vernield.

* * *

Onder het opschrift:

Java's Lof.

schrijft het Bat. Nieuwsblad: Onze confrater, de hoofdredacteur van de Straits Times, is in een artikel van anderhalve kolom lengte een reeks opstellen begonnen over de reisindrukken van zijn veertiendaagsche trip naar Java. Zij zijn luchtig en prettig geschreven, en het eenige bezwaar, dat wij tegen deze uiteraard zeer oppervlakkige indrukken hebben, is, dat zij hun, die er gebruik van willen maken, prachtige common places in de hand geven om te verklaren, hoe goed het hier wel is, en hoe mooi.

„Als men nagaat," zegt de heer Reid, dat Java slechts twee dagen stoomens van Singapore ligt, dat het in enkele opzichten schooner is dan Japan, dat het verbazingwekkende archaeologische schatten bevat van meer dan 1100 jaar oud, en dat zijn gezondheidsoorden in de bergen ideale rustplaatsen zijn voor den vermoeiden Europeaan, dan is het vreemd, dat zoo weinig inwoners van deze haven (Singapore) of reizigers van Oost en West, er toe komen een bezoek aan de Nederlandsche kolonie te brengen."

Wij mogen den heer Reid wel dankbaar zijn, dat hij een lans breekt voor de ontwikkeling van het vreemdelingenverkeer naar Java, waar wij zelf te laksch zijn om ons zelf er voor te spannen.

Een van de redenen waarom het toeristenverkeer naar ons Indië zoo gering is, zoekt de heer Reid in de exorbitante passagetarieven, die gansch en al niet in verhouding zijn met de afstanden. Dit is zoo, en herhaaldelijk door ons betoogd, zegt het Bat. Nieuwsblad.

Over de goede hotels hier te Batavia was de bezoeker zeer tevreden. Een vergelijking, die hij maakt met de hotels te Singapore, valt weinig gunstig voor de laatste uit. „Als de eigenaars van de Singaporesche hotels hun chefs de cuisine eens naar Batavia zonden, met het eenige doel te leeren hoe een aardappel te koken, zou het geld goed besteed zijn," verzekert ons de heer Reid.

Een mooi en gezond ras van jongens en meisjes, dus eindigt de vriendelijke bezoeker zijn eerste opstel, wordt grootgebracht om zijn rol te spelen in de Nieuwe Nederlanden, geschapen door Hollandsche ondernemingsgeest en volharding. Grootsch als Java thans reeds is, er zijn redenen om te gelooven, dat het een nog grootscher toekomst tegemoet gaat."

We helpen het den heer Reid wenschen.

Het Nieuws v. d. Dag v. N.-I. ontleent aan hetzelfde reisverhaal o. a. nog het volgende:

„Ook aan de havenwerken van Tandjong Priok wijdt de heer Reid eenige waardeerende woorden. Woordelijk zegt hij:

„Het kan niet missen, of ieder, die voor de eerste maal in Tandjong Priok komt, wordt getroffen door de uitnemende inrichting der aanleg- en bergplaatsen. Wij Engelschen zijn er zoo aan gewoon te denken, dat onze havens de beste en onze handelsinrichtingen superieur zijn, dat wij verstomd staan, wanneer wij tot de ontdekking komen, dat onze mededingers op het gebied van handel en scheepvaart sommige dingen nog beter hebben ingericht dan wij zelf en dat niet alle wijsheid uitsluitend gevonden wordt binnen de grenzen van Engeland en onder het volk, dat er prat op is, van Engelsche afkomst te zijn."

Na eene korte uitweiding over de reis naar Batavia-benedenstad en vandaar per tram naar Weltevreden, geeft schrijver eene enthousiaste beschrijving van het „Hotel des Indes"; hij zegt verder, dat Noordwijk nu wel niet te vergelijken,is met den Boulevard des Capucins te Parijs en de aldaar aanwezige restaurants niet geheel en al overeenkomen met het Café de la Paix, maar men toch bv. bij „Stam en Weijns" en in het „Hotel des Indes" een diner en wijnen kan savoureeren, zooals die slechts in de beste restaurants in Londen en Parijs worden aangetroffen.

Schrijver is er over uit, zoo keurig als de bediening aan tafels door de inlandsche kellners plaats heeft.

Over onze Indo's, de vrouwelijke n.l., maakt de enthousiaste schrijver de volgende opmerking:

„Onder deze dames treft men er aan met aardige figuurtjes en mooie gezichtjes; het verwondert mij niet, dat de opeenvolgende geslachten, afkomstig uit het land van dijken en kanalen, verbintenissen aangaan, die hen voor altijd aan 't zonnige Java kluisteren."

In een entrefilet over de Ned. Ind. Pers laat de heer Reid zich in datzelfde nummer zeer gunstig uit over de Javasche journalisten, die, naar hij meent te mogen aannemen, bij hunne critiek op publieke aangelegenheden geleid worden door belangelooze motieven, en door een hoog gevoel van hun verantwoordelijkheid, niet alleen als dienaren van het publiek, maar als de erkende en bekwame woordvoerders der openbare meening."

* * *

Wanneer het ondervolgende betreffende:

De Opvoeding van den Javaan,

ontleend aan De Locomotief, die de jongste mail ons bracht, op waarheid berust, dan ware het toch zeer te wenschen, dat er ook eens een Congres voor Kinderbescherming voor Javaansche vrouwen kan worden gehouden.

Het blad schrijft dan:

„Moet het ons eigenlijk wel verbazen, dat 't zoo'n verdrietige arbeid is den Javaan iets te leeren, af te leeren, hem te hervormen of te verbeteren? Zijn adat is hem heilig, al zou zij hem ook door den duivel geschonken zijn. Hoe komt de Javaan zoo eigenzinnig en zoo hardnekkig, waar de beterschap hem nu al tientallen van jaren door 't Nederlandsche gezag met handen vol wordt aangeboden?

Ik zal die vraag niet beantwoorden, doch zij komt bij mij op zoo vaak ik een Javaansch huisgezin bekijk. Een Javaansch kind wordt door de ouders opgevoed, als het dien naam verdient, tot 't eigenzinnigste tyrannetje ter wereld. Moeder is nog al luidruchtig tegen de kinderen; welnu, 't kind leert zijn keel bij de minste gelegenheid wijd open te zetten. Het dwingt met een ijselijk geschreeuw en heeft succes. Elk voorwerp, waarnaar het wurm wijst, is goed genoeg. Zelfs een arit kan geen kwaad. Het mag zijn verlangens bevredigen, al komt het leventje zelf er bij in gevaar. Javanen zijn kinderen van de domste moeders.

Een van de Indische dingen, waarmee men zich vermaakt, is het inlandsche knaapje, dat in de eene hand zijn strootje houdt en met de andere het uiteinde van moeders borst tegen den mond drukt.

Het geval doet zich inderdaad voor, dat Javaansche kinderen aan de borst blijven tot aan hun 6e levensjaar. Het Jav. kind wordt over het algemeen gens. Het Javaansche kind wordt over 't algemeen slecht gevoed. Eerst de moedermelk, dan rijst er bij; en zoo blijft het totdat of een kleinere spruit zijn plaats aan de bron der lafenis vraagt, of het vocht niet meer te genieten is. Het heeft mij altijd getroffen, dat zooveel inlandsche kinderen slap van botjes zijn en klein blijven. De gemakzuchtige moeders, die haar lafenissen tevens als zoethouders en slaapwekkers bezigen, zijn zelve schuld, dat haar kinderen zoo minnetjes zijn.

Maar de bewonderenswaardige moeders brengen later door verzuim terecht, wat zij eerst door dwaze toegefelijkheid bedierven. Zoo vorstelijk het kind in zijn allereerste jaartjes moeder tyranniseerde, zoo hard krijgt het zijn leven te verduren in zijn jongenstijd. Er wordt zoo goed als geen notitie meer van hem genomen en de kastijdingen, waarin moeders teedere zorg zich nu en dan uitspreekt, zijn afranselingen. Dat een jongen er naar verlangt zijn eigen weg te gaan en desnoods bedelend zijn kostje te garen en zich te vroeg voor lichten veldarbeid laat werven, is wel te begrijpen.

Zouden de ethici er niet toe dver gaan te denken het Javaansche volk te verbeteren door de opvoeding der kinderen op Spartaansch voorbeeld in handen te leggen van den Staat?" vraagt het blad.

* * *

In de Deli Courant van 29 October jongstl. lezen wij onder den titel:

Het „plakaat Pandjang".

„Het was te verwachten. Nog nooit is het plan om eindelijk ook de inlandsche bevolking van Sumatra's Westkust naar billijkheid te doen deelen in de algemeene lasten ernstig ter sprake gekomen, of daar verhief zich eene stem, die ons toeriep: „het is wel jammer, maar het mag niet; bij de proclamatie van 25 October 1833 — het „plakaat Pandjang" — is nu eenmaal aan die bevolking beloofd, dat wij nooit directe belastingen van haar zouden heffen.

Ditmaal klinkt die stem bij monde van mr. P. Maclaine Pont in een ingezonden stuk in de Nw. Rott. Ct. van 24 Sept. j.l.

Wij hebben het bezwaar tallooze malen weerlegd, zegt het blad, en meenen daarom thans te kunnen volstaan met te herhalen, dat wij den 4en Mei '03 te dezer zake schreven:

....„Wie de publicatie in haar geheel leest, kan bezwaarlijk in twijfel verkeeren omtrent hare strekking. Zij was een voorstel om te komen tot vrede; er werd tot de „volkeren der Padangsche Boven- en Benedenlanden" gezegd: legt allen de wapens neder, dan zal het Gouvernement o. a. „geene rechtstreeksche heffingen onder u doen."

Die strekking komt ten duidelijkst uit aan 't slot: „Wij vermanen u, neemt deze voorwaarden aan"... „nimmer kunnen u gunstiger voorwaarden worden aangeboden"...

Onze vijanden, de Padri's, namen echter die voorwaarden niet aan, de strijd werd voortgezet en eerst in 1837 werd hij, na vier zeer moeilijke jaren, door den val van Bondjol in ons voordeel beslist. En wij zijn dus aan de in '33 aangeboden voorwaarden niet verder gebonden dan ons-zelven past.

„De publicatie had de beoogde uitwerking gemist, en reeds in 1841 kon de gouverneur Michiels schrijven, dat de inlandsche hoofden er niet de minste waarde aan hechtten.

Zij is later uit het stof der archieven te voorschijn gehaald, wanneer dat wenschelijk werd geacht ter bestrijding van voorgenomen regeeringsmaatregelen."

Maar op een voorstel, dat drie kwart eeuw geleden nadrukkelijk afgewezen was, kan men zich nu toch waarlijk niet meer beroepen.

Te Padang schijnt men met de opinie van Mr. P. Maclaine Pont volkomen accoord te gaan; immers in een request aan de Tweede Kamer der St.-Generaal over belastingen ter Sumatra's Westkust geeft de Kamer van Koophandel en Nijverheid te Padang het volgende te kennen:

Zij vernam van verschillende zijden, dat bij de regeering nieuwe voorstellen in behandeling zijn tot het invoeren van een belasting op de inlandsche bevolking van Sumatra's Westkust. Daar zij van oordeel is op de hoogte te zijn van de rechtstoestanden ter kuste, en zij de Kamer ter zake van voorlichting wenschte te dienen alvorens eenig ontwerp bij de Kamer in behandeling zou komen, verzocht zij bij haar missive van den 15en Juli j.l., La A., onder toezegging van geheimhouding, den gouverneur van Sumatra's Westkust, haar inzage te willen verleenen van de betrekkelijke stukken. Bij missive van den 24en Juli jl. No. 45, werd medegedeeld, dat die stukken niet voor publicatie bestemd zijn, weshalve zij niet ter inzage kunnen worden gegeven.

Requestrante, dus geheel in het onzekere verkeerend, welk voorstel zal worden gedaan, beperkt zich tot algemeene beschouwingen, waarvan de conclusie een verzoek aan de Tweede Kamer om 't daarheen te willen leiden.

1. dat ter Sumatra's Westkust worde ingevoerd een belasting op door tot de inheemsche bevolking behoorende personen uitgeoefende bedrijven, waarbij een billijke progressie zal moeten worden aangenomen;

2. dat reeds al dadelijk een aanvang worde gemaakt met een onderzoek, noodig om tot het vaststellen van een landrente-regeling ter kuste te geraken;

3. dat, tot tijd en wijle die regeling zal zijn ingevoerd, een belasting op de opbrengst van de bebouwde gronden worde ingevoerd in voege als in het request is uiteengezet;

4. dat bij de invoering van die belasting de verplichte koffiecultuur worde opgeheven met toepassing van de eveneens in het request aangegeven maatregelen, en dat worde afgeschaft de persoonlijke diensten, waartoe de bevolking thans verplicht is."

* * *

De Revaccinatie overrompeling te Semarang.

Dr. Lim spant zich ten zeerste in voor de revaccinatie in de Chineesche kamp te Semarang, waar zich hier en daar pokkengevallen voordoen, en de waarn. maj. Tan Siam Lip helpt daarbij flink mee. Hun doortastende handelwijze valt te prijzen, mits zij daarbij niet te ver gaan. Vrijdagmiddag nu kwam mej. H. van Vianen, die in de Chineesche kamp een particuliere Fröbelschool houdt, aan De Locomotief het volgende mededeelen: Omstreeks 8 uur hedenochtend kwam een Chinees, waarschijnlijk op last van den wijkmeester, haar waarschuwen, dat in den loop van den dag de kinderen harer school aan revaccinatie zouden worden onderworpen. Mej. van Vianen zond den Chinees naar maj. Tan Siauw Liauw Lip met 't verzoek een anderen dag voor de revaccinatie te bepalen, opdat zij in de gelegenheid zou zijn, de ouders daarvan kennis te geven en op de noodzakelijkheid van den maatregel te wijzen. Zij ontving geen antwoord, maar een half uur later verschenen dr. Lim, maj. Tan Siauw Lip en de controleur, die onmiddellijk met de vaccinatie aanvingen.

Alle honderd aanwezige kinderen werden aan de behandeling onderworpen; verscheidene trachtten zich huilende eraan te onttrekken, zeggende, dat hun vader 't hun verboden had zich te laten inenten, en een baboe, die de aan haar toevertrouwde telg tegen de revaccinatie poogde te beschermen, werd bij wijze van straf 't eerst van allen te pakken genomen en boette haar protest met het traditioneele aantal prikken in den arm. Toen alles omstreeks 10 uur was afgeloopen en de heeren vertrokken waren, kwamen de ouders der kinderen met eenig misbaar opzetten, verweten mej. van Vianen, dat zij 't had toegelaten en namen hun kinderen mee naar huis. Mej. van Vianen vreest, dat zij verscheidene leerlingen zal kwijt raken tengevolge van deze vaccinaire overrompeling.

Het bestuur der school van de Tiong Hwa Hwee Kwan heeft bijtijds een waarschuwing ontvangen, dat de vaccinatie op die school zal plaats hebben op 25 dezer. Had men tegenover de particuliere scholen in de Chineesche kamp niet denzelfden weg moeten volgen? Nu toch houden de Chineezen de juffrouw aansprakelijk voor het in de school gebeurde, daar zij de ouders niet in kennis stelde van hetgeen gebeuren zou; en op deze wijze raakt zij een deel van haar leerlingen kwijt door het onverhoeds optreden der vaccinatie-commissie.

* * *

De Sumatra-Bode weet het volgende te vertellen van

Een Slangenbezweerder.

Een bewoner van Soebarang, Padang, mag aanspraak maken op den naam van slangenbezweerder.

Deze temt alle slangen, zegt men, hoe groot en vergiftig ook.

Op den 14en dezer was er een slang, ter dikte van 2 span en ongeveer 5 M. lang in het kippenhok van Si Maäsad gekomen en had daar reeds een kip te pakken, toen de baas der kippen verscheen. Hij wist niet wat te doen, zoo bang was hij tot hij ten laatste op den inval kwam, den bezweerder te halen. Deze verscheen — 't was reeds laat in den avond — en toog aan den arbeid. Daartoe begon hij met de mamantjak en een formulier op te zeggen. Toen stapte hij het kippenhok binnen en greep behendig de slang bij haar kop. Er begon een gevecht tusschen hem en de slang, zonder dat deze laatste er in kon slagen hem te bijten, daar hij elken aanval pareerde. Eindelijk sprak hij de volgens zijn ilmoe beslissende formule uit, waarop de slang neerviel, schijnbaar bewusteloos.

De temmer. sleepte haar naar buiten, geholpen door twee anderen, het dier was hem te zwaar. Daarop bewaarde hij haar in zijn huis tot den volgenden morgen, toen hij het dier tentoonstelde bij een soeran.

Het dier was niet dood, hetgeen hieruit bleek, dat hij daar weer een gevecht er mee hield tot grooten afschuw van degenen, die het zagen.

Tegen het einde daarvan sprak hij weder de bezweringsformule uit en stopte het dier in een groot vat. Daarin werd het naar de Emmahaven gebracht en verkocht aan den kapitein van een Duitsche boot, die het medenam naar Europa — waarschijnlijk bestemd voor Hagenbec.

Mohamed Saman alias Si Daoelo is de naam van den slangenbezweerder.

* * *

Dat men ook in Ned.-Indië meer en meer ware kunst waardeert en op prijs stelt, bewijst het volgende betoog van het Bat. Nieuwsblad:

Het Nederlandsch-Indisch Tooneel.

Tooneelspelen is een héél mooie kunst; bij ons is ze ontaard in hansworsterij.
M. J. Ternooy Apèl.

Bovenstaande, door ons niet als motto maar als waarschuwing gekozen, krasse uitspraak van iemand die tot oordeelen bevoegd is, kwam ons weder voor den geest gedurende de tournée de la Mar, bij het zien der laatste prestaties van de gebr. Bouwmeester en drong zich ook aan ons op, toen wij het prospectus lazen van het Nederlandsch-Indisch Tooneel.

De heer Anton Kimmel heeft groote, ja grootsche plannen. Hij wil stichten een tot heden hier ongekende corporatie van beroepsacteurs, welke vereeniging uit ongeveer een tiental personen zal bestaan, die geregeld afgelost zullen worden, zoodat iedere twee jaar nieuw personeel in Indië zal optreden. Verder zullen gastvoorstellingen gegeven worden door acteurs en actrices van naam, en stelt het Nederlandsch-Indisch Tooneel zich desverlangd beschikbaar om adviezen uit te brengen over verdere kunstbelangen.

Wij zeiden reeds: wij schenken den heer Kimmel onze volle sympathie, en als hij in zich voelt een organisatorisch talent, krachtig genoeg om dit alles tot stand te brengen, dan kunnen wij zijn plannen niet anders dan toejuichen.

Ook de financiëele zijde van het vraagstuk lijkt ons geen bezwaar.

Maar we hebben een ander!

De heer Kimmel deelt ons mede, dat operette, variété en Uberbrettl niet uitgesloten zijn. Wij voor ons hebben tegen tingeltangelgeneugten op zichzelf absoluut geen bezwaar, maar wel achten wij 't een gevaar voor de leden van het tooneelgezelschap ons die door hen te laten verschaffen.

Laten we de zaak eens goed onder de oogen zien. Ieder, die Holland en de Hollanders kent, wéét, dat, vergeleken bij andere landen, de belangstelling van ons volk in dramatische kunst maar zéér gering is. Iedere Duitsche provinciestad van eenige beteekenis heeft zijn Stadttheater — in Holland gaan in de grootste steden de schouwburgondernemingen over den kop of lijden een kwijnend bestaan.

Vaak ziet men dan ook gebeuren, dat de acteurs en actrices — zij moeten toch ook eten — zich leenen tot vertooningen als daar zijn: schuine révue's bij Van Lier, vertaalde vuile Fransche stukken bij Prot, e. d.

De zaak floreert (?) dan weer, de Amsterdammer heeft zijn veelgeliefde viezen mop, kan zich verlustigen in den aanblik van een tweepersoonsbed op het tooneel, de zaal is vol, je mag er rooken en bier drinken — en de tooneelisten hebben weer te eten.

Nu mogen voor zulk een verlagen van zijn persoonlijkheid, zijn talent dienstbaar te stellen in obscène vertooningen, in Holland voor den acteur verzachtende omstandigheden gelden, in de eerste plaats de „struggle for life”.

Hier in Indië is dat anders. Den Nederlandschen artisten is in Indië het geld toegestroomd; goede kunst vindt hier nog altijd een goed gesmeerde boterham. Het zingen van schuine moppen, vertoonen van kluchten beneden peil, van viezigheden, is dus hier nooit te verdedigen voor een serieus artist.

Doet een reizend acteur het toch, dan bewijst hij hiermee liever laag bij den grond te blijven dan de kunst te dienen, òf hij verlaagt ter wille van den Mammon zijn talent ten dienste van dat publiek, dat Multatuli terecht verachtte. Hij speculeert dan op de lagere neigingen onzer bevolking.

Hiervoor wenschen wij het a.s. N.-I. Tooneel te bewaren. Het houde zich op peil en als het daar niet op is, dan brenge de directeur het daarop; en is dat niet mogelijk, dan blijve het òf thuis òf sluite zich bij reizende troepjes aan in 't genre Gaspard en Néva.

Let wel, wij moraliseeren niet. Wij gunnen elk wat wils en wij kunnen levendig begrijpen, dat een suikeremployé na een vermoeiende campagne liever naar Chrétienni luistert dan naar Albert Vogel. Dat brengt zijn stemming mee. Wij waarschuwen echter, wij spreken de hoop uit, dat „het” N.-I. Tooneel Kunst zal geven, die Humor desnoods Satyre niet uitsluit, maar steeds Kunst. — géén Lol.

Dààrvoor hebben we onze andere menschen!

Nu wij toch bezig zijn het a.s. N.-I. Tooneel van ongevraagd advies te dienen, willen we nog een punt aanroeren, nl. de regie.

Laten we de zaken weer eens goed onder de oogen zien, een kat een kat noemen en beginnen met te constateeren, dat, de uitzonderingen, die er zijn, niet te na gesproken, het peil van beschaving onzer Hollandsche tooneelisten van dien aard is, dat de meesten een rol in beschaafde kringen niet naar behooren schijnen te kunnen spelen.

Wij zullen geen namen noemen, maar we behoeven slechts te herinneren aan het op bargoensch lijkend dialect van sommigen hunner gedurende de laatste Bouwmeester-tournée.

Nu weten wij wel: daartegen helpt geen regie, althans zeer weinig. Zuiver Hollandsch spreken moet men òf kennen òf op de tooneelschool leeren.

In Holland ontwaarde ik als regel, dat onze acteurs het sterkst waren in rollen, waarin ze ongemanierd, althans ultra-ongegeneerd mochten doen, en de dames schenen zich, óók als regel, zeer sterk te voelen als ze naaimugjes, winkelkipjes, demimondaines of satellieten van Pietje Puck mochten voorstellen. De meesten althans voelden zich in rollen in de moderne beschaafde samenleving minder thuis, ze deden w. m. n. „krom”.

En hiertegen kan een regisseur veel doen, mits hij zelf een beschaafd, mondain man is.

Hij kan dan voorkomen, dat een diplomaat een pruim achter zijn kiezen heeft, de heeren met hoed en wandelstok op een soirée binnenkomen, dames haar parasol en luitenants hun karwats in een balzaal meebrengen, enz.

Ook voor de mise-en-scène behoort de regisseur een man van de wereld te zijn en geen ontbijtkamer met gouden stoeltjes en geen salon met een buffet te versieren.

Dat zijn altemaal zaken, waar ik in Holland geregeld tegen zag zondigen en die ik bij wijze van „erfzonden” naar Indië zag meebrengen. Het is ook dààrtegen, dat ik waarschuw.

Nu moge een en ander sommigen minder aangenaam in de ooren klinken, maar we meenen in dezen onze meening te moeten zeggen zonder er doekjes om te winden.

In de tooneelcritieken van dit blad was de heer Van de Wal steeds zéér „manies” op dit punt en wij kunnen er, ons indenken, dat hij, die gedurende de Bouwmeester-tournée groote verbeteringen mocht constateeren in menig opzicht, daarom véél over zijn kant liet gaan en ijverige acteurs en actrices niet te hard de waarheid wilde zeggen.

Bovendien zijn de middelen, waarover een regisseur op een Indisch tooneel de beschikking heeft, zeer gering.

Wij stellen ons voor, dat de heer Van de Wall bedacht, dat men voorloopig moest roeien met de riemen, die men had.

Maar nu een corporatie staat geboren te worden, die voor de ondernemers een financiëel succes kan worden, nu de Indische ingezetenen diep in den zak hebben getast, nu eischen we ook Kunst. We hebben daar recht op en wij zouden het betreuren als we, zonder onze waarschuwende stem te hebben laten hooren, daarvoor in plaats kregen minderwaardige, platte, schuddebuikige vertooningen.

Daarvoor wenschen we bewaard te blijven.

* * *

Aan het Bat. Nieuwsblad ontleenen wij 't volgende over:

Emigratie van Soendaneezen naar Benkoelen.

In het begin van het jaar 1905 werden, nadat door de Mijnbouwmaatschappij Redjang Lebong daarop de aandacht der regeering was gevestigd, van regeeringswege maatregelen genomen ter voorbereiding eener proefneming met de vestiging van Soendaneezen nabij de terreinen dier maatschappij, welke echter buiten gevolg zijn gebleven.

Naar wij vernemen zijn thans, nadat zich aldaar vrijwillig eenige Soendaneesche gezinnen gevestigd hebben, wederom van bestuurszijde voorstellen gedaan om gelden beschikbaar te stellen voor de immigratie van een 50-tal gezinnen uit het Buitenzorgsche naar een voor den aanleg van sawahs bij uitstek geschikt geoordeeld terrein nabij Kepahiang.

Deze proef zal vermoedelijk niet tot eenige geldelijke opoffering van het gouvernement leiden, daar de daarheen verhuizende inlanders bereid zijn t. z. t. de hun te verleenen voorschotten en de transportkosten terug te betalen. De betrokken inheemsche bevolking moet hare instemming met die maatregelen hebben betuigd.

De eerste blauwe Druiven

zijn thans op Madoera geplant, zoo verneemt het Soer. Handelsblad vandaar. Gelijk bekend, had resident Fokkens zich tot het verkrijgen van bibit gewend tot het departement van landbouw. Daar kon hij echter niet terecht en men verwees hem naar het bestuur in Probolinggo, in welke afdeeling goede druiven voorkomen. Door bemiddeling van den resident van Pasoeroean kocht hij toen de daar aanwezige tjangkokans op en deed ze op Madoera op verschillende plaatsen in den grond brengen, nl. te Pamekasan, te Pengantenan (1000 voet), te Omben, Sampang 500 voet en in de afdeeling Soemenep, waar de vroegere druiventeelt zeer belangrijk moet geweest zijn. Men vindt er nog vele overblijfselen van in den vorm van verbasterde, slecht verzorgde witte druivenranken, die kleine weinig smakelijke vruchten opleveren.

Ook de vereeniging „Ooftteelt” stond den resident een aantal druivenstekken af, die op een bij Pamekasan gehuurd stuk grond zullen worden geplant.

De tjangkokans, die reeds in den grond zijn gebracht, slaan bijzonder mooi aan en groeien met den dag. Bodem en klimaat schijnen hier voor de druif zeer gunstig te zijn. Wie weet of dit niet nog eens een mooie winstgevende cultuur voor Madoera zal worden.

De „Auto” suggestie.

Ook de soesoehoenan van Solo, blijkbaar niet willende achterblijven bij den gouverneur generaal, heeft zich het pleziertje gegund, uit Europa een groote luxe-auto te bestellen, welk voertuig, dat naar even 22 mille heeft gekocht, reeds is aangeko-

FEUILLETON.

DE PAPAJA-BOOM.

Een eenvoudige Desa-geschiedenis.

Den papaja-boom kent hier iedereen. Wie hem niet kent, behoeft dit strikt historische verhaal niet te lezen.

In de nabijheid van de desa X., boven Bandoeng, heeft zich een Indo-Europeaan gevestigd. Hij behoort tot het ras der ontwikkelde Indo's, bekleedde een goede betrekking te Batavia, maar ontvluchtte de stadsdrukte om te midden der bergen, onder het goedmoedige, onbedorven volk een rustig leven te leiden.

Zoo steeg hij met vrouw en kinderen de bergen op en vestigde zich te midden der bevolking van tani's, wier raads- en leidsman hij spoedig werd. Want er is alleen vriendelijkheid en hulpvaardigheid noodig om het vertrouwen der inlanders te winnen.

En zoo gebeurde het, dat op zekeren dag een inlander uit een nabij gelegen desa, bapa Armin— maar hij kan ook Ali geheeten hebben — bij den Eenzamen Indo kwam om obat; en hij kwam nogmaals en nogmaals en vertelde langzamerhand van het leven der desa......

Ja, men leefde er gelukkig en tevree; doch niet heelemaal. De desa had haar lusten, ook haar lasten. Als de loerah en de oudsten wat minder veeleischend waren, zou het best gaan. Er werd weinig verdiend, het leven stelde zeer lage eischen; dus werd er niet gestolen. Maar de hoofden......! Was het niet de loerah, dan was het een hoogere, zelfs de tjamat. Het was te begrijpen, zeker. De menschen waren zoo kwaad niet, maar ze moesten, naar inlandsch gebruik, veel familie onderhouden en de giften in natura vloeiden niet altijd even ruim. Dan hielp de desa... als het niet te veel was. Doch ditmaal was het gebeurd, dat hij, bapa Armin, en nog twee anderen, voor de tweede maal was aangesproken om de belasting, die toch reeds zoo zwaar drukte......

De Eenzame Indo beloofde hulp. Hij zou er toean controleur over spreken, die zoo zelden in de desa kwam, soms geen enkele maal in het jaar...

Of hem dat geen kwaad zou doen, Bapa Armin? Hij leefde zoo rustig in de desa.

En de Eenzame Indo gaf de verzekering, dat het geen kwaad zou doen en sprak den controleur en deze kwam en onderzocht de zaak. En het gevolg was, dat de loerah werd afgezet en de tjamat, na een scherpe berisping, overgeplaatst.

Dit alles is dóódgewoon. Maar er staat niets in van den papajaboom...

Geduld lezer!

Toen de toean controleur op zijn standplaats was teruggekeerd, gebeurde er langen tijd niets. De Eenzame Indo ging voort den kleinen man te helpen; en het nieuwe dorpshoofd was zeer vriendelijk voor hem. En de Eenzame Indo verheugde zich in zijn overwinning.

Op zekeren nacht werd hij gewekt door 'n zacht gekras aan het venster van zijn slaapkamer. Opstaande en roepend wie daar was, hoorde hij iemand wegloopen. Den volgenden morgen vond hij in het venster een boor, waarmee men een gat had willen boren om de knip te kunnen lichten.

Een paar dagen later vond hij 's morgens zijn hond, een trouwe waker, dood. En nog eenige dagen later verdwenen een paar kippen.

De Eenzame Indo, begrijpend, ging op jacht, dwaalde lang door de desa's, gaf blijken van zijn bedrevenheid op het geweer.

En er gebeurde verder niets.

De dagen verliepen, en weken... maar Bapa Armin, die zich anders geregeld liet zien, kwam niet meer. De veldarbeid was in vollen gang, zoo dacht de Eenzame Indo; hij heeft mij daarbij niet noodig. Doch toen meer dan een maand verliep zonder dat Armin verschenen was, ging de Eenzame Indo op het pad, naar de desa, en vroeg naar Bapa Armin.

Men wees hem het kerkhof; Armin was dood en begraven.

Er kwam een somber vermoeden op in den Eenzamen Indo.

— Hoe stierf hij?

— Door een toeval, djoeragan. De papaja-boom aan den ingang der desa werd door een rukwind omgeworpen, toen hij er langs ging en de stam trof hem in den nek... hij was dadelijk dood!

Mata Mata.

men en natuurlijk onmiddellijk in gebruik gesteld. De vorst rijdt nu dagelijks met vaart rond, zoodat den Soloneezen haast geen tijd blijft om hem hun eerbiedigen groet te brengen.

Zoo zie je 'm en zoo zie je 'm niet.

Door den soesoehoenan wordt nu eensklaps, naar het Soerab. Hdsbl. verzekert, een bijzondere belangstelling aan den dag gelegd voor de wegen en bruggen in zijn rijk. Zooals men weet, is het op dit gebied in Solo geen couleur de rose: onze bestuursambtenaren hebben er zich weinig aan gelegen laten liggen en uit zich zelf doet een Javaan, ook als hij een vorst is, al heel weinig. De auto zal nu een wonder wrochten: de wegen in 't rijk van Pakoe Boewono zullen worden verbeterd en alle rivierovergangen van eenige beteekenis worden overbrugd.

Sympathieker keizerlijk speelgoed dan een auto laat zich wel niet bedenken.

Semarang vooruit!

Volgens de Locomotief zijn er plannen in overweging om Oenarang op een gemakkelijke en goedkoope wijze met Semarang in verbinding te brengen. De heer W. J. van den Boogaart te Solo is namel. in onderhandeling met de firma Verwey en Lugard tot het invoeren van een automobieldienst, voorloopig tusschen Semarang en Oenarang; later zou de dienst ook uitgebreid kunnen worden tot Ambarawa, Salatiga en Solo. Voor deze onderneming zal een kleine maatschappij gevormd worden, waarvan de prospectussen binnenkort verspreid zullen worden.

Komt de automobieldienst tot stand, dan gaat Oenarang zeker een goede toekomst te gemoet.

* * *

In de Javabode lezen wij betreffende:

Noesa Kembangan.

Ten einde beter toezicht op de bij de rubberaanplant op Noesa Kembangan te werk gestelde dwangarbeiders te kunnen uitoefenen, zal daar een établissement gebouwd worden voor drie honderd man, waarbij een gevangenis met 36 cellen. De gevangenis zal dan dienen om onwillige gestraften of die zich aan een vergrijp of een nieuw misdrijf schuldig maken, op te sluiten. Tot dusver werden deze lieden steeds naar Tjilatjap opgezonden, wat minder wenschelijk is, ook al omdat men te Tjilatjap zoo redeloos angstig is.

Het établissement zal zoo spoedig mogelijk gebouwd worden. Later zullen er vermoedelijk nog twee bijkomen.

En dan wordt, zooals men weet, het toezichtvoerend personeel op de vereischte sterkte gebracht.

* * *

In De Week van 't Soer. Handelsbl. schrijft de heer M. van Geuns:

,,Het woord caoutchouc heeft een lokkenden klank gekregen, en schier overal waar de rubberleverende boomen een geschikten bodem vinden en het werkvolk niet ontbreekt, plant men in massa's hevea brasiliensis of ficus elastica of castilloa elastica of manihot glaziovii of funtumia en hoe de soorten verder heeten. Gelijk eenmaal — de tijd ligt nog niet zoo ver achter ons — op koffie gouden verwachtingen werden gebouwd, zoo rekent men thans op de schatten, die de caoutchouc de planters in den schoot zal werpen.

Reeds sedert een tiental jaren hebben de rubberboomen de aandacht van in hoofdzaak onze bergplanters, gelijk de verslagen der hier te lande gehouden koffiecongressen uitwijzen, doch pas in de laatste jaren zijn de planters ,,heet'' geworden. Op het oogenblik is het haast een wedstrijd, wie de meeste caoutchoucboomen in den grond zal brengen.

Of over zes à zeven jaren, wanneer de eerste inkervingen in die boomen zullen worden gemaakt, om het melksap te winnen, dit nog dezelfde hooge prijzen zal bedingen als thans? Ziehier een vraag, waarop tal van onderzoekers een antwoord hebben gezocht. Vrij algemeen wordt aangenomen, dat de concurrentie van kunstmatig bereide caoutchouc kan worden verwaarloosd: iets te fabriceeren wat het natuurlijke product nabijkomt, zal wel evenmin gelukken als de alchimisten erin slaagden goud voort te brengen. Het groote gevaar schuilt in overproductie.

Volgens sommigen behoeft hiervoor in de eerste tijden niet te worden gevreesd.

— — — — — — — — — — — — — — —

Na eenige statistische opgaven, vervolgt de schrijver:

,,Volgens de Londensche beursberichten uit de laatste week van September zijn de koersen van aandeelen in verscheiden caoutchoucondernemingen sterk gestegen; men begint in Engeland in te zien, dat die cultuur een goede toekomst tegemoet gaat. Er wordt voortdurend kapitaal aangeboden, heet het verder.

Alleen de Nederlandsche kapitalisten zijn terughoudend, en aarzelen. Op Java werkt tegenwoordig één caoutchouconderneming met Hollandsch geld, nl. de Rubbercultuurmaatschappij Amsterdam (halte Tangoel); de overige caoutchoucmaatschappijen zijn door vreemdelingen opgericht, voornamelijk Engelschen en Duitschers. Zooals De Indische Financier van 22 October jl. zeer juist opmerkt, prefereert men in patria het gokken in speculatieve waarden.

,,Zou een groot gedeelte van de 2000 millioen gulden,'' zoo vraagt het blad, ,,welke nu gestoken en gedeeltelijk verdobbeld zijn in buitenlandsche effecten, niet veel nuttiger kunnen zijn aangewend, door het bv. in cultuur brengen van Sumatra, Borneo, Celebes, om van de kleinere eilanden van Insulinde buiten Java niet te spreken?

,,Uitgestrektheden vruchtbaar land, oerwoud etc., op die eilanden wachten slechts op het noodige kapitaal en den noodigen ondernemingsgeest om ontgonnen te worden; de bodem is slechts voor een zeer klein gedeelte onderzocht, schatten liggen in den grond begraven; doch hoe weinig is er tot nog toe gedaan om ze productief te maken!

,,Slechts met de grootste moeite kan men geld vinden om in Indië thee-ondernemingen te vestigen, thee, een artikel waarvan de consumptie toeneemt en de prijzen voortdurend stijgen. Met de rubbercultuur gaat het zoo mogelijk nog slechter, niettegenstaande het wereldverbruik van rubber ontzettende afmetingen aanneemt; van verdere cultures, als bv. rameh, is bijna geen sprake!

,,Hoevele duizenden zouden niet hun bestaan vinden in Borneo, Celebes en Sumatra, indien deze eilanden behoorlijk werden ontgonnen, en hoevele millioenen zouden niet kunnen verdiend worden in Indië bij oordeelkundige aanwending van het noodige kapitaal!

,,En dat alles kan geschieden in Nederl. Indië, om niet te gewagen van Suriname — d. w. z. onder één volk, dat later met nationalen trots op zijn werk zou kunnen terugzien!

,,Doch men dobbelt liever, en verdobbelt zijn geld in ondernemingen in het buitenland gelegen!

,,Intusschen komen vreemdelingen in Indië en bewerken met vreemd kapitaal onzen bodem, of zoo al de Hollanders bv. mijnbouw ondernemen, dan zijn wij op vreemdelingen aangewezen om die werken te doen slagen!

Dat hierin spoedig verandering moge komen!''

De woorden zijn mij uit het hart gesproken.

Of echter de door de Ind. Fin. geuite hoop zal verwezenlijkt worden?

Ik voor mij plaats mij aan de zijde der ,,Schwarzseher'', al zou ik er mij zeer in verheugen als de gebeurtenissen der naaste toekomst mij tot een slecht profeet maakten, zoo besluit de heer Van Geuns.

* * *

Westindische Berichten.

Suriname.

De kleine landbouw. Naar Onze West vernam zal hoogstwaarschijnlijk worden afgezien van de plannen tot inpoldering van de terreinen ten Noorden en Noordwesten van Paramaribo — den zoogenaamden Sommelsdijkschen polder — daar de aan dezen polder te besteden gelden te hoog zijn bevonden, terwijl, mocht het werk worden ten uitvoer gebracht, de polderlasten een maximum zouden moeten bereiken, dat waarschijnlijk de draagkracht der grondeigenaren te boven gaat.

,,Indien wij de lijdensgeschiedenis van dezen polder nagaan,'' schreef het blad, ,,dan vinden wij 't wel sterk, dat na ongeveer 13 jaren men eerst nu tot de overtuiging komt, dat deze niet productief zijn zal. Maar, ziet men bij deze redeneering de indirecte voordeelen niet over het hoofd; o. a. eene in de nabijheid der stad wonende landbouwende bevolking; uiterst geschikt terrein, waarvan een gedeelte vooral voor rijstbouw gebruikt kan worden; de met den aanleg van den polder gepaard gaande uitbreiding van de stad, enzoovoort?''

Het blad hoopt en vertrouwt daarom, dat de gouverneur, die getoond heeft zeer veel over te hebben voor den kleinen landbouw en die zeker de noodige technische ontwikkeling bezit, om een dergelijk werk te beoordeelen, de zaak nog eens nader zal overwegen, vooral waar juist nu het vraagstuk ter verkrijging van land voor den kleinen landbouw brandende is.

Kan men, zonder groote kosten, als aan den Sommeldijkschen polder verbonden, niet elders goede terreinen voor den kleinen landbouw vinden? Wij meenen, dat, met wat 't bestuur thans al op zich genomen heeft, voorshands zooveel mogelijk moet worden volstaan, en niet weer eenige tonnen gouds ten koste gelegd aan een werk, waarvan nog moet worden betwijfeld of het rendeeren zal.

Er is een tijd geweest, dat men alles van aen kleinen landbouw verwachtte en ook het hier bedoelde werk werd geprojecteerd; sedert is de aanleg van den spoorweg tot stand gekomen, werd de bananen-cultuur in 't leven geroepen, tracht men een boschcultuur te scheppen, zal de hevea-cultuur worden ter hand genomen, enzoovoort, wat alles hooge lasten op de kolonie legt, zoodat 't nu zaak is de vruchten dezer veelzijdige ontwikkeling af te wachten.

* * *

Een rijstcultuur-maatschappij. Te Paramaribo werd onder leiding van den heer Valois Smith door eenige heeren een vergadering belegd voor eene bespreking over het oprichten eener rijstcultuurmaatschappij, waarvan het plan uitgaat van den heer Deul, die het ter vergadering een schande noemde, dat Suriname voor zijn rijst nog steeds afhankelijk is van het buitenland, terwijl de naburige Engelsche kolonie niet alleen in dit opzicht in eigen behoefte voorziet, maar zelfs rijst uitvoert.

Men deed uitkomen, dat voor alles samenwerking noodig was bij het aanbrengen van land enzoovoort en dat nu eens moest worden gebroken met 't typisch Surinaamsche a n o s a g o ('t zal niet gaan) wilde men deze zaak tot stand doen komen.

Er werd besloten eene commissie van voorbereiding tot oprichting eener maatschappij als hier bedoeld te benoemen, in welker commissie een achttal leden zitting hebben, waaronder de heer Valois Smith, redacteur der Surin. Bode, die beloofde in zijn orgaan de zaak te zullen steunen.

Gebrek aan samenwerking!

Ook de correspondent van Onze West te Coronie wijdt aan dit onderwerp nagenoeg een geheel artikel en meent, dat 't verschijnsel, in de heele kolonie waar te nemen, een uitvloeisel zou zijn van de autocratische regeering, waardoor de burgers als minderjarigen behandeld worden en in alles op het bestuur steunden.

Maar, hoe komt het dan, zoo vragen we ons af, dat onder de Britsch-Indiërs in Suriname wel degelijk samenwerking valt te constateeren uit de oprichting van boerenleenbanken, enzoovoort? Die Britsch-Indiërs hebben in hun eigen land toch al evenzeer onder een autocratische regeering gestaan? Er moet, dunkt ons, toch wel wat anders achter zitten.

* * *

Nickerie-expeditie. Men schreef uit Nederland aan Onze West, dat binnenkort te Baarn het tweede deel zou verschijnen van dr. H. v. Cappelle's werk over de, door hem geleide expeditie naar de Boven-Nickerie in 1900/1901, en voegde aan deze mededeeling 't volgende toe:

Dat het tweede deel zoo laat verschijnt, vindt zijn oorzaak in de langdurige ziekte en 't overlijden van professor Schroeder van der Kolk, die het petrografisch onderzoek der gesteente-monsters op zich had genomen. Na het overlijden van prof. v. d. K. gelukte het in een zijner bekwaamste leerlingen, die onlangs den doctorstitel in mijnbouwkunde behaalde, iemand te vinden, die bereid was het nauwelijks begonnen werk voort te zetten en te voltooien. Nog nimmer zouden gesteenten van Suriname zoo uitvoerig onderzocht en beschreven zijn als in dit werk.

Het eerste deel van Dr. Van Cappelle's werk verscheen in het Hollandsch en werd later gevolgd door eene Fransche uitgave. Met de tweede uitgave werd het meeste succes behaald. Besloten was het thans te verschijnen deel alleen in 't Fransch uit te geven, daar voor een Nederlandsche uitgave geen debiet zou zijn.

Dr. Van Cappelle stelt zich ook voor eene bewerking in 't licht te geven van een aantal Surinaamsche anansitoris, die waarschijnlijk zullen worden opgenomen in het Tijdschrift voor taal-, land- en volkenkunde voor Nederlandsch-Indië.

* * *

Surinaamsche nijverheid. Sedert eenige jaren bracht de heer D. Fernandes lucifers in den handel, die gedeeltelijk in Suriname waren bewerkt. Doosjes en stokjes kwamen daar klaar gemaakt aan en de fabriek had slechts de kopeen aan te zetten, de doosjes te vullen en van étiketten te voorzien, wat alles door handenarbeid geschiedde — een onvolkomen lucifers-industrie dus nog, gelijk Onze West opmerkte, waaraan we het bericht ontleenen, dat de heer Fernandes thans in zijn nieuwe fabriek een volledige installatie voor de lucifersfabricage, door stoom gedreven, heeft aangedurfd.

Deze fabriek, een der zeldzame industriëele ondernemingen in de kolonie, is gelegen aan de Groote Waterstraat op Combé en werd onlangs ook door den gouverneur bezocht.

Van vreemde Koloniën.

Australische grassoorten.

Evenals op Curaçao heeft men op Nieuw-Holland dikwijls last van langdurige droogten, tengevolge waarvan bv. het aantal schapen op dat eiland van ruim 106 millioen in 1891 tot 54 millioen in 1902 daalde, om echter in 1904 reeds weer een totaal van 72 millioen te bereiken. De groote achteruitgang in het tijdvak 1891—1902 was het gevolg van buitengewone, herhaaldelijk voorkomende en lang-aanhoudende droogten, waartegen zelfs in Australië geen kruid gewassen was, waar anders de verschillende grassoorten, welke het voedsel voor de schapen leveren, nog al tegen droogte bestand zijn.

Het geheele binnenland, het zoogenaamde Far West van de koloniën Queensland, Nieuw Zuid-Wales en Victoria, is als het ware één groote schapenweide, waar men de zware eucalyptus-bosschen geleidelijk zag verdwijnen, door het zoogenaamde ring-

barking. Daar het ontwortelen van deze eeuwenoude reuzen te moeilijk en te kostbaar zou wezen, kapt men in de schors van den boom een rondgaanden ring uit, tengevolge waarvan de boom uitsterft en geen vocht meer aan den bodem onttrekt, die zich dan met gras bedekt.

Onder deze, meerendeels uitstekende grassoorten, zijn er enkele, die tot een hoogte van 1 meter bereiken. Het weerstandsvermogen tegen droogte is dikwerf buitengewoon groot en maakt in 't droogwarme klimaat een kostbare eigenschap uit. Zij groeien op de meest dorre terreinen, en zelfs in de met duinen bedekte vlakten, waar zij het maandenlang zonder water kunnen uithouden. Twee der meest voorkomende soorten, waaraan in tijden van langdurige droogte vele dieren hun behoud hadden te danken, zijn het mitchell-gras en het love-gras, welke laatste soort door de schapenfokkers ook never-fail wordt genoemd, omdat zij nimmer zou te kort schieten.

Naast de gewone grassoorten heeft men de zoogenaamde saltbushes, grassoorten en struiken,die uit zich zelve een groote hoeveelheid zout bevatten en tengevolge van de vochtaantrekkende eigenschappen van het zout tegen droogte buitengemeen bestand zijn, zoodat men ze tot zelfs op de zandgronden aantreft. Met uitzondering van enkele gevaarlijke soorien, leveren de saltbushes een voor de schapen zeer gezocht voedsel, waar de daarmee gevoede dieren zoo goed als gevrijwaard zijn van verschillende ziekten.

Agave-cultuur op de Philippijnen.

Broeder Jonathan schijnt van de Philippijnen één groote plantage te willen maken voor de levering van de ruwe grondstof voor verschillende takken zijner vezelstof-industrie. Tijdens zijn bestuur over die eilanden is, terwijl alle andere cultures — die van suiker, tabak, koffie, rijst, — in dien tijd achteruit gingen of stationnair bleven, de abaca-cultuur steeds meer uitgebreid, zoodat de uitvoer van het betreffende product, de Manilla-hennip, in acht jaren tijds is verdubbeld (de waarde namel., waarbij dan evenwel niet uit 't oog moet worden verloren, dat de prijs aanmerkelijk gestegen is, zoodat de quantiteit van den uitvoer in dien tijd niet zoo belangrijk is toegenomen — zulke toename staat evenwel te wachten, wanneer de nieuwe aanplantingen — vooral op Mindanao te vinden — zullen beginnen te rendeeren.)

Naast de abaca maakt thans de magey of agave het voorwerp uit der goede zorgen van het Bureau of Agriculture te Manilla, dat reeds twee millioen planten uit Hawai bestelde, die gedeeltelijk reeds aan planters werden verstrekt en verder bij aankomst zullen worden uitgereikt.

Tot nu toe waren de planters van maguey op de Philippijnen gedwongen hun toevlucht te nemen tot de verouderde, langdradige methoden voor de extractie der vezels, waartoe de bladeren in een vat, gevuld met zout water, werden gelegd, waarin na een dag of twee, drie de vezels loslieten.

Nu bestaan er genoeg machines om de extractie der vezels vlugger te bewerkstelligen, maar de prijs bijv. der drie in de Mexicaansche provincie Yucatan — waar de agave-cultuur in 't groot wordt toegepast — meest gebruikte stelsels bedraagt van 7000 tot 13000 gulden per stuk.

Onlangs zijn nu op het proefstation te Singalon op Luzon proeven genomen met de Pioneer Maguey Stripper, die 2500 pesos kost, d. i. ongeveer 3000 gulden, en normaal door een motor van 6 paardenkrachten moet worden in beweging gebracht, maar ook kan worden bediend met behulp van karbouwen of paarden, dan wel waterkracht, waar die beschikbaar is.

Deze machine kan op een dag 15000 bladeren ontvezelen — het tiende deel van de Stephens-machine dus, waarvan de prijs evenwel het viervoud bedraagt — waarvan dan ongeveer 1500 Engelsche ponden aan vezels wordt verkregen.

Harry T. Edwards, de vezel-expert van genoemd bureau, liet zich over de in beproeving zijnde machine zeer gunstig uit en meende, dat de kleine producent daardoor in staat zou worden gesteld om heel wat meer voordeel dan tot nu toe het geval is van zijne aanplantingen te trekken. Hij geloofde dat voor magey een groote toekomst in dezen archipel was weggelegd.

Door het Bureau of Agriculture werd onlangs bij circulaire medegedeeld, dat het in de provinciën Ilocos Norte en Ilocos Sur eene groote hoeveelheid volwassen inlandsche marguey-planten had aangekocht, die het als te voren bij aanvrage van niet meer dan 200 stuks gratis aan een ieder, die er om vraagt, zal voortgaan te verstrekken, terwijl grootere hoeveelheden, meer dan 10000 stuks, ter beschikking van provinciale besturen, gemeenten en planters worden gesteld tegen betaling der kostprijzen ad 1.5 peso per 1000 stuks.

Parelvisscherij op de ceylonsche kust.

In de, door de bladen betreffende de debatten over de Indische begrooting gegeven verslagen troffen wij den, aan minister Fock gegeven raad aan om de parelvisscherij in den Indischen archipel aan het Gouvernement te trekken, met verwijzing naar het voorbeeld op Ceylon.

Voor zoover ons bekend is de parelvisscherij ter Ceylonsche kust in handen eener particuliere maatschappij, aan wier hoofd de oud-gouverneur van Ceylon, sir West Ridgewoond staat, welke omstandigheid den Engelschen minister van koloniën, lord Elgin, nog onlangs een rondschrijven aan de verschillende koloniale besturen in de pen gaf, waarin gewezen werd op het overhand toenemen onder de hoogere Engelsche koloniale ambtenaren van jacht op concessies als appeltje voor den dorst na 't verlaten van den dienst.

Het zal dan ook niet in de bedoeling van minister Fock, die wel ooren scheen te hebben om op het Ceylonsche voorbeeld in te gaan, gelegen hebben om naar dat voorbeeld, zooals het zich in werkelijkheid voordeed, van de parelvisscherij in den Ind. archipel een monopolie te maken in handen eener particuliere maatschappij, onder leiding bijv. van een onzer gewezen gouverneurs-generaal.

Wij herinneren ons, wat dat Ceylonsche voorbeeld betreft, bovendien, dat men in de kolonie alles behalve gesticht was over de concessie-voorwaarden, welke de oud-gouverneur voor zijn maatschappij had weten te bedingen.

Met het oog hierop komt 't ons raadzaam voor, om ook in dit opzicht ons niet aan het vreemde voorbeeld te spiegelen.

Officieele Berichten.

Uit de Javasche Courant van 25 October 1907.

Civiel Departement.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de commies op 't residentiekantoor te Soerabaja, C. F. von Schukkmann;

op verzoek, wegens ziekte, eervol, de commies der 3e klasse bij den post- en telegraafdienst, J. B. M. Goewie.

Ontheven: eervol van de waarneming der betrekking van leeraar in de rechtswetenschap bij de opleidingsschool voor Inl. ambtenaren te Bandoeng, Mr. E. H. Th. Mens Fiers Smeding.

Benoemd: tot assistent-resident van Buitenzorg de ass.-resident van Krawang, H. Rijfsnijder;

tot leeraar in de rechtswetenschap bij de opleidingsschool voor Inl. ambtenaren te Bandoeng, Mr. F. Sieuwerts, van verlof uit Europa terugverwacht;

tot commies op het residentie-kantoor te Soerabaja J. L. de Hoog, te voren controleur bij het Binnenl. Bestuur;

tot opzichter der 2e klasse bij de S.S. op Java, A. Mierop;

tot lid van den gemeenteraad van Tegal, Raden Soedoro, djaksa;

tot lid van den gemeenteraad van Kediri, W. P. Hillen, controleur, bij het Binnenl. Bestuur;

tot commies op het residentiekantoor te Muntok, J. W. Benig;

tot adjunct-chef bij de S.S. op Java, de inspecteur der 3e klasse H. E. Loffman;

tot directeur der Landsdrukkerij te Batavia, J. A. A. F. Quentin, laatstelijk die betrekking bekleed hebbende, van verlof uit Europa terugverwacht.

Ontslagen: op verzoek, eervol, als lid van de Kamer van Koophandel en Nijverheid te Makassar, R. Görtz.

Benoemd: als lid, J. J. H. Kater.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de wedono van Kemiri (res. Kedoe) Raden Pringgo di redjo.

Benoemd: tot wedono in de res. Kedoe: van Kemiri, Raden Tjokro Handoko; van Garoeng, Raden Mas Soeriodipoera; van Moentilan, Mas Poerwoatmodjo; van Tegalredjo, Mas Joedoprawiro alias Mas Tjondrowirjo; van Bandongan, Raden Tjokroatmodjo; van Kaloran, Raden Soetedjo, en van Pringsoerat, Raden Mertoamidjojo.

Geplaatst: in de residentie Bali en Lombok, de benoemde controleur W. F. J. Kroon.

Benoemd: tot onderwijzer der 3e klasse aan de 1e school te Bandoeng, M. H. Pille, uit Nederland verwacht wordende;

tijdelijk als opziener 3e klasse bij het Mijnwezen, G. Mulder;

bij het boschwezen tot leerling-opziener, W. H. Pieschel en E. A. F. Pieters, de laatste werkzaam gesteld in 't boschdistrict West-Cheribon-Soemedang.

Militair Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst, één jaar verlof naar Europa, aan den kapitein der artillerie M. van Welie;

door den Min. van Koloniën verlofsverlenging van zes maanden, aan den majoor der genie J. J. C. C. Peereboom en den off. van gezondheid 1e klasse D. Stibbe.

Uit de Javasche Courant van 29 October 1907.

Verleend: wegens langdurigen dienst, één jaar verlof naar Europa, aan den commies op 't bureau van den civielen en militairen gouverneur van Atjeh en Onderh., B. A. K. Dutrieux;

id., aan den onderwijzer der 1e klasse bij het Europ. lager onderwijs W. van der Veen, en aan de onderwijzeres der 2e kl., mej. M. E. Schubart.

Gesteld: ter beschikking van den Directeur van onderwijs, eeredienst en nijverh., Mr. J. D. Pijper;

ter beschikking van den Directeur van binnenl. bestuur C. H. H. Snell; beiden met aanstelling tot burgerlijk ambtenaar.

Tijdelijk gesteld: ter beschikking van den Directeur van binnenl. bestuur, om werkzaam te worden gesteld bij zijn departement, F. C. H. Darlang, laatstelijk controleur, en Mr. J. Th. R. Gonggrijp.

Benoemd: tot commies op het bureau van den civielen en militairen gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden, C. B. Cramer;

tot referendaris bij het Dep. van Binnenl. Best., J. Breton de Nijs;

tot 1en commies, de 2e commies bij de Alg. Rekenkamer, F. W. Koot;

tot chef der 3e afd. S.S. op Java, W. J. F. de Rijck van der Gracht;

tot chef der 2e afd. C. W. Koch;

tot lid van den Raad van Justitie te Padang, Mr. W. J. M. Plate;

tot tijdelijk, buitengewoon substituut-off. van justitie bij den Raad van Justitie te Batavia, Mr. H. Rahder;

tot tijdelijk voorzitter van de Landraden te Pekalongan en Batang, Mr. E. E. G. Joachim.

Ontslagen: eervol, de wedono van Panggoel (Kediri), Mas Sastrodidjojo; de mantri-kaboepaten te Grisee, Mas Kerto di Poero; de patih van het regentschap Trenggalek (Kediri), Raden Ngabehi Prawiro Lojo.

Benoemd: tot patih van Trenggalek, Mas Ngabehi Wirioadmodjo; tot inl. off. van justitie met den titel van hoofddjaksa in het regentschap Kediri, Raden Tjokrohardjo; tot djaksa in het regentschap Toeloengagoeng, Raden Koesoemowinoto; tot adj.-hoofddjaksa, Raden Moefangat; tot wedono van Lodojo (Blitar), Raden Hadikoesoemo; tot inl. off. v. justitie bij den landraad te Bikoeroe (Celebes), de mantri-politie, Enggé; tot tijdelijk idem te Loewoek (Celebes), de djaksa Tjalla.

Ontslagen: eervol, als luitenant der Chineezen te Atapoepoe (Timor), Lay Djoe Lin.

Benoemd: aldaar, Jap A. Tjiauw, handelaar;

tot onderwijzer 3e klasse te Temangoeng, W. P. Jonkmans;

tot ambtenaar bij de in- en uitvoerrechten en accijnzen, V. V. A. Meijners, laatstelijk ontvanger.

Militair Departement.

Verleend: buiten bezwaar van den Lande, den rang van kapitein bij den generalen staf van het N.-I. leger aan Goesti Pangeran Arjo Tedjo Koesoemo, Bendoro Pangeran Arjo Soerjodiningrat en Bendoro Pangeran Arjo Soerjowidjojo, zoons van den Sultan van Djokjakarta.

Overgeplaatst: naar Padang, de majoor-intendant J. W. H. Roeder; naar Atjeh, de majoor-intendant A. F. L. Faubel; bij het 5e bataljon de 1e luit.-adjudant E. Kepper; bij het 11e bataljon te Mr. Cornelis de 1e luitenant W. de Quant; bij 't garnizoensbataljon van Celebes enz. de kapt. P. Kok.

Geplaatst: bij het 3e bataljon, de kapitein W. B. J. A. Scheepens, van verlof uit Nederland teruggekeerd; te Batavia, op het bureau van den gewestelijken intendant, de kapitein-intendant M. C. Boon, van gedetacheerd in Nederland terugverwacht.

Inhoud Tijdschriften.

Teysmannia, 1907. Afl. 10.

Orchideeën uit zaad (slot), door H. J. Wigman — Hybridenselectie bij koffie, door Dr. P. J. S. Cramer. — Fraaie en merkwaardige boomen (III): Pterocarpus indicus, met plaat, door H. J. Wigman — Sprokkelingen uit nieuwe publicatiën — Giftstoffen ter bestrijding van de organismen, die onze cultuurgewassen beschadigen (vervolg). — Het acclimatiseeren van nieuwe plantensoorten. — Korte berichten uitgaande van het Departement van Landbouw: Selectie op soortelijk gewicht bij Padi-zaaigoed, door J. E. van der Stok. — Proeven met tweede gewassen te Buitenzorg (II), door J. E. v. d. Stok.

Berichten van den Sint-Claverbond 1907. No. 4.

Vooruitgang van het missiewerk te Kotting en omstreken, door A. IJsseldijk. — De St. Aloysiuskapel te Oeleë-Lheuë, Atjeh, door H. C. Verbraak. — Sumatra's Westkust, Een tweede reis van Padang naar de Bataklanden, door I. v. Beckhoven.— De Bijbel in de Missie, door C. Wenneker. — Brieven uit Larantoeka, door J. de Nateris. — Pater Alexander de Rhodes S. J. in den Oost-Indischen Archipel, door W. Hellings (slot).

Oud-Holland, 1907. 4e Afl.

De Gouverneur-Generaal Hendrik Brouwer, door Mr. J. E. Heeres (slot).

De Indische Mercuur. — 26 November 1907.

Rubberscraps, door A. H. Berkhout. — Ned. afd. der N.-I. Mij. van Nijverh. en Landb., vervolg. — Bericht omtrent de Gouvernements-kina-onderneming over het 3e kwartaal 1907. — Het caoutchouc-congres te Djember. — Verslagen van Maatschappijen. Enz. Enz.

INDISCHE VENDUTIE

Malakkastraat 74,

Den Haag.

Is het Soliedste Adres voor hen die KOMEN om zich te installeeren en voor hen die hun Inboedel 't voordeeligst van de hand wenschen te doen, zonder kosten voor den inzender.

Bergplaats voor Inboedels.

Verhuizingen en Transporten.

GEOPEND van 9 tot 5 uur.

(Zondags gesloten.)

Brückel Mutzenbach,

Veenestraat 22, hoek Kettingstraat, 's-GRAVENHAGE.

Toiletartikelen, Kramerijen, enz.

Pension Büchner.

Laan van Meerdervoort 198,

hoek PERPONCHERSTRAAT - DEN HAAG.

Logies te verkrijgen per maand, per week en per dag.

Volledige Badinrichting in huis.

A. SCHARENBERG.

Hofleverancier.

GROOTSTE KEUZE

Thee- en Presenteerbladen,

Theeserviezen,

Koffiestelletjes, Bouilloirs,

enz. enz., enz.

'**s-Gravenhage, Hoogstraat 15.**

M. van Grieken.

Behangerij, Beddenmakerij, Stoffeerderij.

Leverancier der Vereeniging OOST EN WEST.

Brengt door dezen onder d'aandacht, dat 't adres mijner Ateliers en Magazijnen is *verplaatst* van de *Netscherstraat 108,* naar de

Jan Hendrikstraat 23a.

Verhuizingen in gesloten Tappisières ONDER GARANTIE.

Vacant.

Rechtskundig Bureau „DE ADVOCAAT EN PROCUREUR."

Directie: L. N. DUIN & Co.,

Gerard Doustraat 65, AMSTERDAM.

Belast zich met de Verdediging van Burgerlijke en Strafzaken voor alle Rechtbanken en Kantongerechten in Nederland en Buitenland. Biedt accoorden aan in en buiten faillissement. Spreekt faillietaanvragen tegen en voorkomt processen. Bezorgt gelden op elk solied onderpand, ook met 2 borgen. = Levensverzekeringpolis = Assurantiën.

Levensverzek. Mij. Arnhem,

Maatsch. Kap. Eén millioen gulden (volteekend)

sluit levensverzekeringen en lijfrenten op

bijzonder gunstige verzekeringsvoorwaarden en tegen lage premiën.

Bijkantoor te Batavia: KALI BESAR.

INDUSTRIEËLEINRICHTING

tot het vervaardigen van alle soorten Riet-, Bamboe-, Manden- en Witwerken, alles eigen fabrikaat.

CARTESIUSSTRAAT 76

DAMES ATTENTIE!

Atelier voor het maken van

Dames- en Kinder-Costumes, Mantels en Reformkleeding naar de nieuwste methode bewerkt. Nette coupe en spoedige aflevering met en zonder bijlevering der stof. Door het geheele land aan huis te ontbieden.

Geeft les aan Dames in het knippen en maken van Costumes Mantels enz.

Aanbevelend,

Mevr. H. W. BLOKBERGEN-VAN DER WAL.

Gerard Doustraat 65 bovenhuis, Amsterdam.

Uitnoodiging tot een bezoek aan de

Sint-Nicolaas-Etalage

Heulstraat 19.

Oost- en West-Indische Kunstnijverheids-artikelen in alle prijzen.

VERKOOPLOKAAL en THEESALON zullen van 25 Nov. tot 4 Dec. ook 's avonds van 7—9 uur geopend zijn.

Zeer onlangs is verschenen en alom verkrijgbaar gesteld

De Indische Tafel

door PATTI.

Prijs ingenaaid f 0.90 gebonden f 1.25. Zie de gunstige beoordeeling in Het Koloniaal Weekblad van den 1e dezer.

Uitgave van M. van der BEEK's Hofboekhandel, Den Haag, mede uitgevers van de brochures der Ver. „MOEDERLAND EN KOLONIËN".

DEN HAAG.

-:- Pension -:-

ZORGVLIET

6 Gr. Hertoginnelaan

H. W. G. ROOSEBOOM.

TRANSVALIA,

PRINS HENDRIKSTR. 74.

Wollen- en Halfwollen

ONDERGOEDEREN,

Corsetten, Kousen,

ECHT JAEGER.

J. S. DIJKHOFF,

Den Haag -:- Mauritskade 83

Telef. Interc. 4212.

Koopt en verkoopt Effecten, vreemd Geld, verzilvert Coupons, opent Rekening-Courant tegen onderpand, incasseert Wissels en Kwitantiën.